

Keywords: content and structure of training, educational subject, integrative approach, the goal of education, didactic basis.

УДК 377.352:338.48

Любарець В. В.

ТЕХНОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ РОБОЧИХ ЗОШИТІВ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ У ПТНЗ

У статті розкрито значення та переваги практичних робіт в процесі формування навичок і вмінь учнів у професійно-технічних-навчальних закладах (ПТНЗ). Проаналізовано специфіку та встановлено тематику практичних робіт з навчального предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування”. Обґрунтовано технологію створення та використання робочого зошиту для практичних робіт. Розглянуто структуру робочого зошиту, виходячи з мети та функцій його використання на практичних заняттях. Визначено особливості впливу застосування робочого зошита в формуванні психологічної готовності майбутніх агентів з організації туризму до професійної діяльності.

Ключові слова: робочий зошит, практична робота, агент з організації туризму, ПТНЗ.

Нині у професійно-технічному навчальному закладі (ПТНЗ) постійно активізується пошук інноваційних форм і методів роботи щодо організації і здійснення навчальної діяльності учнів. Використання педагогічних технологій в ПТНЗ передусім стосується впровадження в навчально-виробничий процес поряд з традиційними методиками сучасних засобів навчання. Виникає потреба в оновленні змісту навчального матеріалу, створенні і використанні продуктивних засобів навчання, що спрямовані на підвищення якості підготовки майбутніх висококваліфікованих робітників сфери туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що розробкою теоретичних основ засобів навчання займалися С. Батишев, Н. Буринська, В. Биков, О. Грабецький, А. Гуржій та інші; сутності підручника як засобу навчання присвячені праці В. Беспалька, Д. Зуєва, М. Скаткіна; методика використання робочих зошитів перебувала в полі зору С. Кононенко, А. Лікарчук, Л. Нечволод, О. Нільсона, В. Ратасеппа, О. Чинчой. Проте, незважаючи на значну увагу вчених до проблеми створення друкованих засобів навчання украй актуальною залишається проблема в створенні та впровадженні робочих зошитів для практичних робіт ПТНЗ. Зазначені друковані засоби навчання привертають увагу лише окремих методистів, викладачів, які усвідомлюють цю проблему, шукають нетрадиційні методи і засоби організації навчального процесу.

Мета статті полягає в обґрунтуванні технології створення робочого зошиту для практичних робіт з навчального предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування” та визначенні практичних шляхів його використання під час формування психологічної готовності майбутніх агентів з організації туризму до професійної діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно проаналізувати специфіку практичних робіт з предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування” та особливості психологічної готовності майбутніх агентів з організації туризму до професійної діяльності.

Особливість підготовки агентів з організації туризму в ПТНЗ полягає в формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця, від якої буде залежати результативність професійної діяльності. Професійна компетентність фахівців сфери туризму одночасно є синтезом різноманітних галузей знань, який відбивається на процесі навчання майбутніх

агентів з організації туризму.

Ведучою і найбільш складною стороною професійної готовності майбутнього агента з організації туризму є психологічна – готовність його психіки, що забезпечує успішну професійну діяльність фахівця. Тобто ступінь підготовленості і настроєності психіки, духовних сил фахівця на вирішення професійних завдань, виконання своїх функціональних обов'язків [7, с. 458-460].

Запорукою успіху та впевненості майбутнього висококваліфікованого фахівця є професійна підготовка та творчий потенціал, а найголовніше, вміння швидко адаптуватися у ситуаціях сьогодення, які викликані необхідними змінами у виробництві. Сучасний висококваліфікований робітник повинен поєднувати професійну мобільність зі знаннями основ наук, відповідально і творчо ставитись до роботи. Сьогодні основна увага в підготовці майбутніх фахівців акцентується на тому, що навчальний процес у професійно-технічному навчальному закладі повинен будуватися таким чином, щоб учні оволодівали професійними навиками, закріплювали знання й уміння, перетворювали їх на інструмент практичної дії [4, с. 153].

За даними вчених, під час теоретичного курсу учень засвоює всього лиш 5% матеріалу, роботи з відео-аудіоматеріалами – 20%, під час демонстрації – 30%, під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, а коли учень навчає інших чи відразу застосовує знання – 90% [6, с. 9]. Як бачимо, відносно практичних робіт – засвоєння матеріалу 75%, а якщо поставити за мету будувати матеріал так, щоб учень був активним учасником виконання завдань, то ефективність засвоєння матеріалу зросте до 90 %.

Переваги практичних занять у порівнянні з іншими видами аудиторної навчальної роботи, полягають в тому, що вони інтегрують теоретичні знання, формують практичні навички і уміння учнів в одному навчальному процесі. Практичні заняття дозволяють також враховувати швидкий розвиток сучасної техніки і технології, що особливо важливо для професій в сфері туризму. Потрібно відзначити, що лабораторні і практичні заняття у ПТНЗ в “чистому” вигляді застосовуються не часто. У навчальні програми вони включені як лабораторно-практичні роботи [1, с. 74].

Правильно організовані практичні заняття мають важливе практичне та виховне значення і мають відповідати таким вимогам: розуміння з боку учнів необхідності володіти базовими теоретичними знаннями; формування та усвідомлення необхідності вироблення практичних умінь і навичок майбутній професійній діяльності; розвитку умінь спостерігати та пояснювати явища, що вивчаються; забезпечення оптимальних умов для формування навичок і умінь (санітарно-гігієнічних, дидактичних, виробничих, виховних); навчання учнів раціональних методів оволодіння навичками і вміннями; забезпечення самостійної діяльності кожного учня; дотримання систематичності й логічної послідовності у формуванні навичок і умінь учнів; розроблення завдань для практичних занять з чіткою професійною спрямованістю; широке включення в систему практичних занять творчих завдань; систематичний контроль за виконанням практичних завдань; постійне заохочення до практичної діяльності.

За дидактичними цілями одним із практичних методів є практичні роботи завдання яких: забезпечити застосування теоретичних знань учнями на практиці, у ситуаціях, наближених до життєвих. Вони передбачають безпосереднє використання знань учнів у суспільно корисній праці [3, с. 43].

Системне використання в навчально-виробничому процесі практичних робіт дає змогу подолати перешкоду, навчити учнів самостійно здобути знання використовувати в практичній діяльності. Даний вид робіт допомагає майбутньому фахівцю пізнати свої особисті якості та індивідуальні особливості за допомогою різних тестів і вправ, виробити свою поведінку з співрозмовниками залежно від їх типу особистості, навчитися різним методам психологічного дослідження, набути навичок психологічного впливу на споживачів, надати психологічну підтримку людині, яка перебуває в кризовій ситуації та

стресовому стані.

Практична робота проводиться відповідно до навчальної програми і її виконання є обов'язковим. Завданням практичних робіт є розкриття дидактичного принципу зв'язку теорії із практикою, розвитку пізнавальних здібностей та самостійності учнів, формування в них умінь і навичок, необхідних для майбутнього життя та самоосвіти.

Типова початкова програма з предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування”, відповідно Державного стандарту професійно-технічної освіти підготовки робітників з професії “Агент з організації туризму” [2, с. 55-57], включає практичні роботи, без яких неможливе засвоєння теоретичного матеріалу. Важливість практичної сторони даного предмету, вплинула на збільшення в навчальній програмі даного предмета кількості практичних робіт (табл. 1) [5, с. 12-13].

Таблиця 1

**Перелік тем та кількість годин відведених на практичні роботи з предмету
“Основи психології та етикет професійного спілкування”**

<i>№ практичної роботи</i>	<i>Тема практичної роботи</i>	<i>Кількість годин</i>
1	“Методи виявлення типів темпераменту”	1
2	“Репрезентативні системи”	2
3	“Методи виявлення характерних особливостей працівників”	1
4	“Влаштування на роботу. Підготовка до співбесіди при влаштуванні на роботу”	2
5	“Невербальні засоби спілкування”	1
6	“Створення психологічного клімату спілкування”	1
7	“Етикет прийому та обслуговування відвідувачів”	2
8	“Діагностика емоційних станів в умовах трудової діяльності”	2
Всього		12

Завдання практичних робіт з навчального предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування” – ознайомити учнів з основними методами і методиками діагностики психічних явищ, а також виробити вміння проводити нескладні діагностичні дослідження, обробляти результати й інтерпретувати їх.

Структура практичних робіт включає тему, назву діагностичної методики, її мету, необхідне обладнання, порядок виконання роботи, метод обробки та інтерпретації результатів і висновки. Зміст передбачає різні методи дослідження(проективний тест, анкетування, опитувальники, експериментальні завдання, тестові завдання та інші) з використанням різних методів обробки результатів(кількісний і якісний аналіз).

Діагностичні методики запропоновані під час занять підібрано та описано так, щоб учні могли виконувати їх самостійно. Виняток становлять методики проведення тренінгу, що вимагають керування з боку викладача. Завданням тренінгів є досягнення загальних та індивідуальних цілей учасників в рамках теми.

Практичні роботи слід виконувати поступово, у процесі вивчення теоретичного матеріалу, тому що вони ілюструють досліджувані психічні явища і допомагають краще засвоювати матеріал. Результати досліджень можуть бути використані при написанні рефератів і під час тематичного оцінювання [5, с. 6].

Під час проведення практичних робіт даного предмету використовуємо такі форми навчання: індивідуальну (взаємодію викладача з одним учнем);групову (учні працюють у групах);фронтальну (передбачає роботу викладача одразу з усією групою в єдиному темпі з загальним завданням);колективну(учні групи розглядаються як цілісний колектив зі своїми лідерами й особливостями взаємодії);парну (взаємодія відбувається між двома учнями, які можуть обговорювати завдання, здійснювати взаємонавчання або взаємоконтроль)

[3, с. 52].

У процесі організації та проведенні практичних робіт викладачеві необхідно акцентувати увагу на таких аспектах: змістовність практичних робіт; підготовлених, спеціально обладнаних навчальних лабораторій із використанням інформаційних технологій, пристосованих до умов навчального процесу (комп'ютери, проектор, макети, таблиці тощо); відповідність технологіям сучасного виробництва; забезпечення самостійності учнів під час виконання робіт; дотримання правил техніки безпеки. По можливості практичні роботи доцільно проводити в умовах реального професійного середовища (в готелі, туристичній фірмі).

Важливість і продуктивність проведення практичних робіт сприяло розробленню робочого зошиту для практичних робіт з навчального предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування”, який є сучасним вербальним засобом навчання, створення якого враховує концептуальні положення психології і педагогіки щодо індивідуальних особливостей сприйняття і засвоєння навчального матеріалу учнями.

Оскільки робочі зошити входять до складу навчально-методичного комплексу, то технологію їх створення ми розглядаємо, виходячи із загальноприйнятого тлумачення поняття “технології” як наукового опису способу виробництва. Отже, технологію створення робочих зошитів ми розглядаємо як процес добору, систематизації, узагальнення дидактичних матеріалів.

Технологія створення робочих зошитів на нашу думку має структурні елементи: визначення місця і ролі робочих зошитів у навчальному процесі з предмету; створення опорних схем-конспектів як форми узагальнення і систематизації знань; розроблення проблемних завдань, що сприяють розвитку творчих здібностей учнів; конструювання алгоритмів виконання окремих завдань; передбачення форм контролю та їх змістового забезпечення; відбір ілюстративного матеріалу, науково-популярної інформації, кросвордів, виконання дидактичних ігор як засобу стимулювання пізнавального інтересу учнів до предмету.

Важливим аспектом створення робочих зошитів, на нашу думку, є чіткість і послідовність змістового наповнення їх навчально-інформаційного блоку. До змістового наповнення робочих зошитів відносимо: апарат організації оволодіння новими знаннями, апарат організації засвоєння знань, апарат організації контролю знань [4, с. 14].

За формою викладу робочий зошит має бути компактним, лаконічним, містити матеріал високого ступеня узагальнення і, разом з тим, конкретним, містити в собі необхідний і достатній обсяг фактичного матеріалу. Матеріал робочого зошита повинен мати наукову основу, відображати виклад істинної науки, і, разом з тим, бути доступним відповідному віку учнів, враховувати їх інтереси, особливості їх психічних процесів – сприймання, мислення, пам'яті, стимулювати потребу, волю і відповідальність учасників навчального процесу в пізнанні.

При створенні даного робочого зошиту для практичних робіт завданням було, насамперед систематизувати та урізноманітнити форми і методи викладу навчального матеріалу, здійснювати їх в єдності з методами пізнання.

Завдання на закріплення, узагальнення і систематизацію знань та умінь становлять основу текстового компонента робочих зошитів. Даний зошит для практичних робіт буде перспективним засобом навчання, якщо буде містити різнопланові та різнорівневі завдання, і відрізнятися популярністю, цікавістю, проблемністю. Важливий вибір ілюстративного та фото матеріалу для розробки проблемних завдань, підбір науково-популярної інформації, що сприяють розвитку творчих здібностей майбутніх агентів з організації туризму.

Робочий зошит для практичних робіт з предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування” відрізняється відсутністю великого текстового навчального матеріалу; наявністю значної кількості різноманітних практичних завдань, глосарія;

тренувальних вправ, творчих завдань (створення ребусів, кросвордів та проектів); задач проблемно-пошукового характеру; інструкції до виконання робіт.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Технологія створення робочого зошита для практичних робіт потребує нестандартної подачі матеріалу, різноманітності і мобільності. Ускладнення й збільшення швидкості перебігу виробничих процесів, зміна змісту і обсягу знань, умінь і навичок, якими мають володіти конкурентоспроможні на ринку праці фахівці сфери туризму, потребує модифікації засобів навчання в електронні. Доцільність створення яких активізуватиме навчально-пізнавальну діяльність учнів ПТНЗ, підніматиме їх на новий професійний рівень підготовленості.

Перспективними напрямками подальших досліджень, на нашу думку, є висвітлення особливостей проектування електронних ресурсів для професійної підготовки майбутніх агентів з організації туризму.

Використана література:

1. *Анісімов М. В.* Значення лабораторних робіт при формуванні навичок і вмінь в учнів ПТНЗ [Електронний ресурс] / М. В. Анісімов // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Сер.: Педагогічна. – 2013. – Вип. 19. – С. 74-76. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkp_ped_2013_19_28.pdf
2. Державний стандарт професійно-технічної освіти для підготовки робітників з професії “Агент з організації туризму”. – Київ, 2006. – 55 с.
3. *Коваленко О. Е.* Дидактичні основи професійної освіти: навч. посіб. / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, З. І. Гирич, В. В. Кулешова, О. О. Прохорова; Укр. інж.-пед. акад. – Х.: Контраст, 2008. – 143 с.
4. *Лікарчук А. М.* Технологія створення та використання зошитів з друкованою основою (на матеріалі хімії): автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / А. М. Лікарчук; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 20 с.
5. *Любарець В. В.* Робочий зошит для практичних робіт з предмету “Основи психології та етикет професійного спілкування” [для учнів проф.-тех. навч. закладів] / В. В. Любарець. – К.: Вид-во КУТЕП – Друк, 2014. – 92 с.
6. *Нісімчук А. С.* Сучасні педагогічні технології. – К., 2000. – 368 с. Психологическая диагностика: учебное пособие / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак; под ред. К. М. Гуревича и Е. М. Борисовой. – М.: Изд-во УРАО, 1997. – 304 с.
7. *Сластенин В. А.* Психология и педагогика: учеб. пос. для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Сластенин, В. П. Каширин. – 8-е изд., стер. – М.: Изд. Центр “Академия”, 2010. – 480 с.

References:

1. *Anisimov M. V.* Znachennia laboratornykh robot pry formuvanni navychok i vmin v uchniv PTNZ [Elektronnyi resurs] / M. V. Anisimov // Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Ohiiienka. Ser.: Pedagogichna. – 2013. – Vyp. 19. – S. 74-76. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkp_ped_2013_19_28.pdf
2. Derzhavnyi standart profesiino-tekhnichnoi osvity dlia pidhotovky robotnykiv z profesii “Ahent z orhanizatsii turyzmu”. – Kyiv, 2006. – 55 s.
3. *Kovalenko O. E.* Dydaktychni osnovy profesiinoi osvity : navch. posib. / O. E. Kovalenko, N. O. Briukhanova, Z. I. Hyrych, V. V. Kuleshova, O. O. Prokhorova; Ukr. inzh.-ped. akad. – Kh.: Kontrast, 2008. – 143 s.
4. *Likarchuk A. M.* Tekhnolohiia stvorennia ta vykorystannia zoshytiv z drukovanoi osnovoio (na materialii khimii): avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.02 / A. M. Likarchuk; In-t pedagogiky i psykhologiyi prof. osvity APN Ukrainy. – K., 2003. – 20 s.
5. *Liubarets V. V.* Robochyi zoshyt dlia praktychnykh robot z predmetu “Osnovy psykhologiyi ta etyket profesiinoho spilkuvannia” [dlia uchniv prof.-tekh. navch. zakladiv] / V. V. Liubarets. – K.: Vyd-vo KUTEP – Druk, 2014. – 92 s.
6. *Nisimchuk A. S.* Suchasni pedagogichni tekhnolohii. – K., 2000. – 368 s. Psykhologicheskaya dyahnostyka : uchebnoe posobyie / A. S. Nisimchuk, O. S. Padalka, O. T. Shpak; pod red. K. M. Hurevycha y E. M. Borysovoi. – M.: Yzd-vo URAO, 1997. – 304 s.
7. *Slastenin V. A.* Psikhologiya i pedagogika : ucheb. pos. dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / V. A. Slastenin, V. P. Kashirin. – 8-e izd., ster. – M.: Izd. Tsentr “Akademiya”, 2010. – 480 s.

Любарець В. В. Технология создания рабочих тетрадей для практических работ в ПТНЗ.

В статье раскрыто значение и преимущества практических работ в процессе формирования навыков и умений учащихся в профессионально-технических учебных заведениях (ПТУ). Проанализировано специфику и определено тематику практических работ учебного предмета "Основы психологии и этикет профессионального общения". Обосновано технологию создания и использования рабочей тетради для практических работ. Рассмотрено структуру рабочей тетради, исходя из цели функций ее использования на практических занятиях. Определено практическое значение применения рабочей тетради в формировании психологической готовности будущих агентов по организации туризма профессионально деятельности.

Ключевые слова: рабочая тетрадь, практическая работа, агент по организации туризма, ПТУ.

Lubarets V. V. Technology of creation of working notebooks for practical works in VET.

In the article the author elaborates the meaning and advantages of practical works in the process of forming skills of students in vocational educational institutions (VEI). The specific features of practical works on the discipline of "Fundamentals of Psychology and Professional Etiquette" have been analysed and their subject matter has been determined. The author substantiates the techniques of creating and use of the workbook for practical works. The structure of the workbook in the view of the aim and functions of its use at practical classes has been discussed. The author determines practical importance of using the workbook in forming psychological readiness of future travel agents for their career.

Keywords: workbook, practical work, travel agent, VEI.

УДК 378.016:[37.011.3-051:62/65]

Малихін А. О.

**ВИКОРИСТАННЯ ПОЛОЖЕНЬ МОРФОЛОГІЇ У ВИЗНАЧЕННІ ЗМІСТУ
МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ**

У статті розглядається проблема визначення змісту методичної підготовки вчителів технології з позицій морфології. Аналізується зміст підручників і навчальних посібників, в яких відображаються підходи їх авторів до визначення змісту методичної підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі "Технології". Вивчення студентами циклу методичних дисциплін, у якому курс теорія і методика технологічної освіти посідає провідне місце, має забезпечити високий рівень їх методичної підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі. Тому морфологічний підхід до визначення змісту методичної підготовки майбутніх фахівців передусім пов'язаний з аналізом структури і змісту методичних знань, викладених у підручниках і посібниках для студентів і вчителів, оскільки саме у них конкретизується зміст методичної підготовки вчителя технології.

Ключові слова: вчитель технологій, зміст методичної підготовки, методична підготовка, положення морфології.

Вивчення студентами – майбутніми вчителя технологій (трудового навчання) циклу методичних дисциплін, у якому курс теорія і методика технологічної освіти посідає провідне місце, має забезпечити високий рівень їх методичної підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі. Тому морфологічний підхід до визначення змісту методичної підготовки майбутніх фахівців передусім пов'язаний з аналізом структури і змісту методичних знань, викладених у підручниках і посібниках для студентів і вчителів, оскільки саме у них конкретизується зміст методичної підготовки вчителя технологій.

Проблема методичної підготовки майбутнього вчителя є предметом дослідження досить значної групи науковців серед яких О. Бігич, Н. Грицай, Т. Гущина, В. Земцова, О. Зубков, Т. Кочарян, Т. Мамонтова, А. Мормуль, І. Новак, Н. Стефанова, Т. Сясіна, С. Татаринцева, О. Тумашова, В. Шаган, В. Шарко. Зокрема, Н. Грицай розглядає проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів біології, В. Шарко досліджує зміст методичних підготовки вчителя фізики, питання методичної підготовки вчителя математики вивчала І. Новак.